

СТАНОВИЩЕ

за провеждане на конкурс за присъждане на образователната и научна степен „Доктор” по професионално направление 3.5. Обществени комуникации и информационни науки (Книгознание, библиотекознание, библиография – междусекторни ресурси: библиотеки, музеи, архиви“

за дисертационен труд на тема: *„Националният исторически разказ за Българското Възраждане: репрезентации в Националния исторически музей”*

с автор Ива Стоянова Стоянова

с научен ръководител доц. д-р Десислава Лилова

от доц. д-р Петко Христов

от Института за етнология и фолклористика с Етнографски музей при БАН

Историческата памет на един народ и разказът за нея, представен в Музея, е сред основополагащите елементи на всяка национална идентичност. Дисертацията на Ива Станоева, изследваща раждането и развитието на българския национален разказ в контекста на сходни процеси в страни от Централна и Югоизточна Европа, както и предложеният от нея нов идеен проект как да бъде презентирано Българското Възраждане в залите на Националния исторически музей в духа на Новата музеология, е актуална и приносна. Съдържанието на дисертацията съответства на заглавието и представя добре извършената изследователска работа. Изследването е логично и последователно проведено, а добрата теоретична подготовка на дисертантката ѝ е дала възможност за успешната му реализация.

Дисертантката Ива Стоянова е завършила магистърската програма на Факултета по „Славянски филологии“ на СУ „Св. Кл. Охридски“, специалност „Българска филология“. От 2012 г. професионалният ѝ път е свързан с Националния исторически музей, където е уредник в Отдел „История на България през Възраждането“. От 2017 г. е задочен докторант в Катедра „Библиотекознание, научна информация и културна политика“ при Философския факултет на СУ „Св. Климент Охридски“. Дисертацията е обсъдена и предложена за защита на заседание на същата катедра, проведено на 23.11.2021 г. Процедурата съответства на Закона за развитието на академичния състав в Република България, Правилника за неговото приложение, както и на вътрешния Правилник за условията и реда за придобиване на научни степени и заемане на академични длъжности в СУ „Св. Климент Охридски“.

Дисертацията се състои от увод, пет глави, заключение и 5 приложения. В уводната част дисертантката е формулирала целите, задачите и методите на изследването. Формулираната основна цел – да бъде установено „какво развитие е претърпял националният исторически разказ за Българското Възраждане в Националния исторически музей от създаването му до днес“ (с. 7) е успешно реализирана в хода на изследването. В Първа глава Ива Стоянова разглежда в сравнителен план създаването на историческите музеи и историческия разказ, представен в експозициите им, в редица страни от Централна Европа (Чехия, Унгария и Хърватия) и съседни на България страни на Балканите (Сърбия и Гърция), с цел да бъде контекстуализирано създаването на българския Национален исторически музей като институция. Търсено е сравнение с народи със сходна историческа съдба на българите, национално еманципирали се сравнително късно от двете големи империи в тази част на Европа – Австро-Унгарската и Османската. Интересно би било подобно сравнение да бъде продължено в посока на създаването на музеите в днешните Р Северна Македония и Косово, но това е тема за друго, следващо изследване. И въпреки, че експозициите в избраните за сравнение исторически музеи са проучвани въз основа на техните виртуални презентации, то последвалият анализ на историята на Националния исторически музей е добре ситуиран във времето и пространството.

Във Втора глава е проучена историческата и идейната рамка, в която се появява българският Национален исторически музей като институция и концепция. Проследена е историята на създаването на музея, връзката му с традициите на музейното дело в България, започнали още със създаването на модерната българска държава и откриването на Народния музей в 1892 г., но акцентът е върху организирането на историческия разказ в последователните във времето постоянни експозиции на Националния исторически музей след организирането на първата през 1984 г. в сградата на Съдебната палата. Анализирани са историята на създаване и комплектуване на фондовете на НИМ и създадените предварителни временни тематични експозиции като резултат от доминиращите идейни концепции през 80-те години на миналия век, част от големия идеен проект „1300 години България“. Анализът показва, че в първата постоянна експозиция, разположена в сградата на съдебната палата между 1984 и 1999 г., големите акценти в представения исторически разказ са два – Древна Тракия и Българско Възраждане. Преместването на Музея в бившата резиденция „Бояна“ и намаляването наполовина на изложените експонати в постоянната експозиция в новата

сграда след 1999 г., не променя разбирането за мисията на Националния исторически музей – „да изпълнява ролята на пазител на старините, на свидетел на историята и дом на националната памет“ (с. 81). Изводът на дисертантката е, че ролята на Музея „да конструира националната мисия по отношение на миналото“ се запазва и след демократичните промени в страната от началото на 90-те години на XX век.

Третата глава подготвя следващият основен анализ на дисертационното изследване – в сравнителен план са разгледани аналогични и/или контрастни тенденции в експозиционните решения за националния разказ във вече представените исторически музеи в страни от Централна и Югоизточна Европа, с оглед да бъде намерено мястото в по-широк контекст на историческия разказ за Българското Възраждане в залите на НЕМ. От анализа на експозиционното представяне на формирането на националната идентичност в музеите в Чехия, Унгария, Хърватия, Сърбия и Гърция, дисертантката извежда една стандартизирана матрица на историческия разказ, включваща религията, езика, традициите и историческото минало, водещи към държавния суверенитет. Въпреки особеностите на отделните експозиции, обща се оказва ясно изразената опозиция традиция – модерност в историческия разказ. В този изследователски контекст в Четвърта глава са анализирани последователните във времето експозиционни решения за представянето на епохата на Българското Възраждане като историческо време за създаване на българската нация. В тази глава е съсредоточено осъществяването на основната цел на изследването – анализ на репрезентациите в залите на Националния исторически музей като идейно и концептуално развитие от първите временни изложби, показващи героиката на епохата, през първата постоянна експозиция (1983-1998), определена като „Културна сакрализация“, до постоянната експозиция в Зала 4 на Дом 1 от Резиденция „Бояна“ след 1999 г. Отчетено е, че в разказа за историята на българските земи през периода XV – XIX век са съчетани хронологическия и проблемно-тематичния подход. Тази експозиция е изменена през периода 2006 – 2013 г., като е наложен определения от дисертантката като „галериен“ подход при репрезентацията на тази историческа епоха. Наложилата се смяна на експозиционното пространство след 2014 и изнасянето на разказа в коридорите на Музея, авторката определя като „ретроградност в посланието“ и брутална безпринципна промяна. Изводът от анализа е, че „Възрожденският музеен разказ в НИМ започва като съществена част от големия исторически разказ за българите и техния принос към европейското духовно и културно наследство, минава през фрагментарно предметяване на периода, за да завърши в

настоящия момент с локален патриотизъм (по отношение на общото европейско наследство), изразен в постоянната експозиция чрез представяне (с мемориален маниер) на най-популярния в нашето съвремие възрожденски образ/ герой – Васил Левски“ (с. 161). Показано е, как и защо НИМ не успява да организира свой цялостен и представителен национален исторически разказ, който да обедини концептуално музеите, представящи Българското Възраждане, в един съвременен музееен прочит на периода, в който се е формирала българската нация. Това мотивира дисертантката да предложи своя идеен проект – концепция как да бъде представена епохата в залите на Музея, което тя прави в следващата глава.

В Пета глава, според мен, е основният приносен момент в дисертацията. След ситуирането на създаването на Националния исторически музей на България в подобните процеси, случили се в близки и съседни страни със сходна историческа съдба, след анализа на развитието на историческия разказ за формирането на българската национална идентичност в сравнителен план, дисертантката предлага своя идеен проект и нова концепция за бъдещото експозиционно представяне на Българското Възраждане в духа на съвременните научни достижения в музеологията и добри практики в музейното дело. Използвайки историко-музеоложки подход, съчетаващ историко-хронологическия с тематико-типологичния принцип на експониране, Ива Стоянова е разработила план как възрожденският исторически разказ да бъде развит в разнообразни тематични кръгове и панели, включващи различни експозиционни нива и музеоложки похвати, съобразено със съществуващото експозиционно пространство в залите на Музея и наличностите във фондовете. Така конструиран, историческият разказ за Българското Възраждане е призван да представи диференцирано пред различни публики една комплексна картина на епохата, разкривайки нейната свързаност с аналогични процеси, протекли паралелно сред редица съседни и сродни на българите народи. Прави впечатление желанието репрезентацията на възрожденската епоха да бъде реформирана и обогатена с новите направления в историческите изследвания като история на всекидневието, история на колективната памет и концепцията за преплетените истории, темата за жените в историята и др. За мен е особено важен акцентът върху амбицията музейният експозиционен разказ да образува, да бъде органично интегриран в системата на образованието посредством разработването на учебни програми и програми за игрово обучение, съобразени с различните нива на българското училище и различните възрастови групи.

Дисертантката показва отлично познание за съвременните достижения на историческата наука и музеологията, а използваният научен апарат е адекватно приложен и коректно цитиран. Авторефератът отговаря на съдържанието на дисертацията, въпреки някои досадни повторения (на с. 23 за Хърватския исторически музей) и терминологични грешки (на с. 31 се говори за Априлско възраждане, вместо въстание). Това не намалява важността и стойността на изследването. Приемам формулираните от авторката приноси за коректно отразяващи научните и научно-приложни приноси на дисертацията.

Ива Стоянова посочва 8 научни публикации по темата, едната от които е под печат, с което значително надхвърля изискванията на Закона за развитието на академичния състав в Република България и правилниците за неговото приложение.

Всичко това ми дава основание да препоръчам на почитаемото Научно жури да гласува положително за присъждането на образователната и научна степен „Доктор” в професионално направление 3.5. „Обществени комуникации и информационни науки“ на Ива Стоянова Стоянова за дисертационното изследване на тема: *„Националният исторически разказ за Българското Възраждане: репрезентации в Националния исторически музей”* и убедено ще гласувам положително за това.

21.02.2022

гр. София

(доц. д-р Петко Христов)